

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Εμμανουέλα Δούση

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ ΔΟΥΣΗ

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο2
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Σουλβί Ρηγοπούλου

© 2017, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Εμμανουέλα Δούση

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2017



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-626-9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

| | |
|---|-----|
| Εισαγωγή | 7 |
| Μέρος Α' ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ | |
| 1. Η θερμοκρασία της Γης ανεβαίνει | 15 |
| 2. Οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου εξακολουθούν να αυξάνονται | 23 |
| 3. Η διεθνής κοινότητα συνεργάζεται, αλλά το πρόβλημα δεν έχει λυθεί | 33 |
| Μέρος Β' ΤΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ | |
| 4. Από το Κιότο στο Παρίσι: top-down ή bottom-up; | 55 |
| 5. Νομικές ή εθελοντικές δεσμεύσεις; | 74 |
| 6. Πράσινη ενέργεια ή ορυκτά καύσιμα; | 80 |
| Χρονικό της διεθνούς συνεργασίας για την κλιματική αλλαγή | 93 |
| Βιβλιογραφικός οδηγός | 98 |
| Σημειώσεις | 106 |
| Συντομογραφίες | 109 |

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κλίμα έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Η θερμοκρασία της Γης έχει αυξηθεί, ενώ ακραία καιρικά φαινόμενα συμβαίνουν ολοένα και συχνότερα και διαρκούν περισσότερο. Ο καύσωνας του 2003 στη βόρεια Ευρώπη, οι τυφώνες Κατρίνα το 2005 και Σάντι το 2012 στις ΗΠΑ, οι πλημμύρες στη νότια Αγγλία το 2014, ο κυκλώνας Παμ στο Βανουάτου το 2015, οι τυφώνες Μεράντι στην Κίνα και Μάθιου στις ΗΠΑ το 2016 είναι μερικά μόνο παραδείγματα. Οι βροχοπτώσεις έχουν ενταθεί σε ορισμένες περιοχές και οι περιοχές οι οποίες κινδυνεύουν από ξηρασία γίνονται όλο και πιο ξηρές. Πολλά είδη ζώων έχουν αλλάξει γεωγραφικές περιοχές, εποχικές δραστηριότητες ή σχήματα μετανάστευσης. Οι πάγοι της Αρκτικής λιώνουν με πρωτόγνωρο ρυθμό. Η κλιματική αλλαγή έχει ήδη προκαλέσει μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών και συνιστά απειλή ακόμη και για τη διεθνή ασφάλεια. Οι κοινωνικές εντάσεις οι οποίες οδήγησαν στον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία και στην αποσταθεροποίηση του βόρειου τμήματος της Νιγηρίας από την ισλαμική σέκτα οφείλονται, εν μέρει, στις συνέπειες της κλιματικής απορρύθμισης.

Η συντριπτική πλειονότητα της επιστημονικής κοινότητας υποστηρίζει ότι οι κλιματικές αλλαγές που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια δεν οφείλονται μόνο σε φυσικές διακυμάνσεις της ηλιακής δραστηριότητας αλλά και στην

ανθρώπινη δραστηριότητα και, κυρίως, στην αλόγιστη χρήση ορυκτών καυσίμων. Παρ' όλα αυτά, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ένα από τα δύο κύρια πολιτικά κόμματα, το Ρεπουμπλικανικό, όπως και τμήμα του Δημοκρατικού κόμματος, αμφισβητεί τα επιστημονικά δεδομένα για την κλιματική αλλαγή, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται σημαντικά η (εσωτερική) νομοθετική δραστηριότητα και να περιορίζεται αρκετά η διεθνής δράση των ΗΠΑ για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Πολύ χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του νεοεκλεγέντα προέδρου των ΗΠΑ, Ντόναλντ Τραμπ, ότι η κλιματική αλλαγή είναι μια «απάτη που επινοήθηκε από τους Κινέζους» για να καταστήσουν την αμερικανική βιομηχανία λιγότερο ανταγωνιστική! Στην προεκλογική του εκστρατεία είχε υποσχεθεί ότι αν εκλεγόταν, θα απέσυρε τις ΗΠΑ από τη νέα Συμφωνία των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή, η οποία υιοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2015 διότι, κατά την (ατεκμηρίωτη) άποψή του, η συμφωνία αυτή «επιτρέπει σε ξένους γραφειοκράτες να ελέγχουν πόση ενέργεια καταναλώνουμε».¹ Βεβαίως, η διοίκηση Ομπάμα επικύρωσε εγκαίρως τη συμφωνία και συνεπώς οποιαδήποτε αποχώρηση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο μετά την πάροδο τεσσάρων ετών. Στο μεταξύ, ο νέος πρόεδρος μπορεί να το ξανασκεφτεί και ενδεχομένως να συνειδητοποιήσει ότι συμφέρει περισσότερο η εφαρμογή της συμφωνίας, καθώς οι επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος.

Είναι αλήθεια ότι η κλιματική αλλαγή είναι ένα από τα πιο δύσκολα και σύνθετα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει σήμερα η διεθνής κοινότητα. Πρόκειται για μια λίγο πολύ μακροπρόθεσμη και, εν μέρει, αβέβαιη απειλή, της οποίας η αντιμετώπιση απαιτεί δαπανηρά μέτρα για τα κράτη και τους πολίτες. Τα μέτρα αυτά αγγίζουν κρίσιμους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας και των μεταφορών. Επιπλέον, η διαχείριση της κλιματικής αλλαγής προϋ-

ποθέτει τη συλλογική δράση κρατών με πολύ διαφορετικά συμφέροντα και προτεραιότητες.

Ποια είναι, όμως, τα δεδομένα και πόσο σοβαρή είναι η κατάσταση; Τι κινδύνους εγκυμονεί για το περιβάλλον και τον άνθρωπο; Τι έχει κάνει η διεθνής κοινότητα μέχρι σήμερα για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα;

Από το 1992, όταν υιοθετήθηκε η πρώτη διεθνής σύμβαση για την κλιματική αλλαγή, τα κράτη προσπαθούν να συμφωνήσουν σε μέτρα που θα σταθεροποιήσουν τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα σε επίπεδο το οποίο θα αποτρέψει τις επιβλαβείς συνέπειες και την περαιτέρω υπερθέρμανση του πλανήτη. Παρ' όλα αυτά, 25 χρόνια μετά την υπογραφή της συμφωνίας, οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως αντί να μειώνονται εξακολουθούν να αυξάνονται και μάλιστα ραγδαία.

Η νέα συμφωνία για την κλιματική αλλαγή, η οποία υιοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2015 στο Παρίσι, υπόσχεται ότι θα αποτρέψει την περαιτέρω αύξηση της θερμοκρασίας της Γης και θα βοηθήσει στη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού άνθρακα. Γι' αυτό χαρακτηρίστηκε από τον διεθνή Τύπο ως «ιστορική»,² «ορόσημο»,³ σημαντική «νίκη της πολυμερούς διπλωματίας» και ελπιδοφόρα ένδειξη ότι τα κράτη αυτού του κόσμου μπορούν να συνεργαστούν για να αντιμετωπίσουν μια παγκόσμια απειλή.⁴ Η Ελλάδα επικύρωσε τη συμφωνία,⁵ χωρίς όμως να έχει προηγηθεί σοβαρή συζήτηση στους πολιτικούς θεσμούς για την έκταση του προβλήματος και τις προκλήσεις τις οποίες συνεπάγεται η αντιμετώπισή του για την ελληνική οικονομία και κοινωνία. Τα ερωτήματα είναι πολλά. Μπορεί, πράγματι, η νέα συμφωνία να βγάλει την κλιματική διακυβέρνηση από το αδιέξοδο; Πόσο θα πρέπει να μειωθούν οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου και πώς θα γίνει αυτό; Ποιος θα πρέπει να τις μειώσει περισσότερο; Πόσο θα κοστίσει η εφαρμογή της συμφωνίας; Τι πρέπει να κάνουν οι σημαντικότεροι ρυπαντές, η Κίνα και οι ΗΠΑ; Ποιος είναι ο

ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Πώς όλα αυτά επηρεάζουν την Ελλάδα;

Σε αυτά τα ερωτήματα φιλοδοξεί να απαντήσει το βιβλίο αυτό. Ο βασικός στόχος είναι η κατανόηση των επιλογών (ή της αδράνειας) για την αντιμετώπιση του προβλήματος και, γενικότερα, των προκλήσεων του συστήματος διακυβέρνησης της κλιματικής αλλαγής από τη διεθνή κοινότητα. Με δυο λόγια, το βιβλίο αυτό διερευνά πώς οι πρωταγωνιστές της διεθνούς πολιτικής καταπιάνονται με το ζήτημα αυτό, πώς το διαχειρίζονται και ποιες λύσεις επιλέγουν (ή αποφεύγουν) για την αντιμετώπισή του. Το κεντρικό επιχείρημα είναι ότι το σύστημα διακυβέρνησης της κλιματικής αλλαγής θα παραμείνει ελαττωματικό αν η διεθνής κοινότητα εξακολουθεί να το αντιμετωπίζει ως αμιγώς περιβαλλοντικό πρόβλημα.

Το πρώτο μέρος του βιβλίου καταγράφει και αξιολογεί τα έως τώρα δεδομένα στο πεδίο της κλιματικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα, το κεφάλαιο 1 εξετάζει τι είναι η κλιματική αλλαγή και πώς η επιστημονική κοινότητα αξιολογεί την υφιστάμενη κατάσταση. Το κεφάλαιο 2 επικεντρώνεται στους πρωταγωνιστές, ιδιαίτερα εκείνους που ευθύνονται περισσότερο για το πρόβλημα, και εξηγεί γιατί οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου αντί να μειώνονται εξακολουθούν να αυξάνονται. Το κεφάλαιο 3 εξετάζει και αξιολογεί τις μέχρι σήμερα επιδόσεις της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Το δεύτερο μέρος εστιάζει σε ορισμένα κρίσιμα διλήμματα και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκαν (ή δεν αντιμετωπίστηκαν) από τη Συμφωνία των Παρισίων. Ορισμένοι θεωρούν ως βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος την κατάργηση της παραγωγής και της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων. Άλλοι πάλι πιστεύουν ότι, με ορισμένες βελτιώσεις, το υφιστάμενο παράδειγμα ανάπτυξης μπορεί να δώσει λύσεις. Τι είδους διακυβέρνηση μπορεί να εξασφαλίσει ότι η κατάσταση δεν θα επιδεινωθεί

περαιτέρω, χωρίς να επηρεάσει την ανάπτυξη; Και ποιοι θα υπαγορεύσουν τις αναγκαίες παρεμβάσεις, τα κράτη ή οι αγορές; Υπάρχουν διέξοδοι από αυτά τα διλήμματα; Το κεφάλαιο 4 παρουσιάζει τα κύρια σημεία της Συμφωνίας των Παρισίων και τα συγκρίνει με τις προηγούμενες συμφωνίες για να διαπιστωθεί αν πράγματι συνιστά πρόοδο ή είναι ένα ακόμη ευχολόγιο της διεθνούς κοινότητας. Το κεφάλαιο 5 εξετάζει κατά πόσον οι αναληφθείσες δεσμεύσεις είναι νομικά δεσμευτικές ή έχουν εθελοντικό χαρακτήρα, καθώς και τι σημαίνει αυτό στην πράξη. Το κεφάλαιο 6 διερευνά αν η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού άνθρακα είναι εφικτή και αν είναι σύμφωνη με άλλες διεθνείς επιταγές, όπως εκείνες που αφορούν το διεθνές εμπόριο. Ακολουθούν ορισμένες συμπερασματικές σκέψεις σχετικά με τις μελλοντικές προκλήσεις της κλιματικής διακυβέρνησης.

Ανεβαίνει –και πόσο– η θερμοκρασία της Γης; Αυξάνονται οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου; Υπάρχει –και πόσο αποτελεσματική είναι τελικά– η διεθνής συνεργασία; Τι άλλαξε από το Κίото μέχρι το Παρίσι; Η κλιματική αλλαγή, ένα από τα δυσκολότερα και τα πιο σύνθετα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, είναι μια εντελώς πραγματική, μια πλανητική απειλή. Συνδέεται με κρίσιμους τομείς της οικονομίας, του τρόπου ζωής και οργάνωσης των κοινωνιών μας, του ίδιου του τρόπου ζωής μας. Ενέργεια, τρόφιμα, νομοθεσία, επιχειρηματικές αποφάσεις, τεχνολογία, μεταφορές, αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή, επιλογή καυσίμων και πολλά άλλα ακόμη πρέπει να συζητηθούν σχεδόν εξαρχής.

Μπορεί η νέα διεθνής συμφωνία να γίνει το όχημα για τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού άνθρακα; Ποιοι είναι οι κατάλληλοι στόχοι; Και πώς όλα αυτά επηρεάζουν την Ελλάδα; Ποιες είναι οι διαθέσιμες επιλογές και ποιο το κόστος της αδράνειας στην αντιμετώπιση του προβλήματος; Τέλος, ποιες είναι οι προκλήσεις του συστήματος διακυβέρνησης της κλιματικής αλλαγής από τη διεθνή κοινότητα;

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσπέλαση, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

